

EĞİTİMİN EVRENSEL İLKELERİ

Yazan: Haldun ÖZEN

Fay Kirby bir Amerikalıdır. Columbia Üniversitesi'nde eğitim doktorası yapmıştır. İngilizcesi henüz yayınlanmamış olan bu doktora tezi- nin Türkçesi yayınlanmış bulunmaktadır. İmece yayınları arasında çıkan ve "Türkiye'de Köy Enstitüleri" adını taşıyan bu doktora tezinde, Fay Kirby Köy Enstitüleri'ni doğuran fikirleri, hem de sosyal şartları dikkatle in- celiyor. Köy Enstitüleri olayının Tanzimat'a kadar uzanan köklerini bulma- ya, göstermeye çalışıyor. Bu arada, Köy Enstitüleri'ne can veren iki bü- yük adam üzerinde duruyor. Bunlardan biri, Köy Enstitüleri uygulamasına temel olan eğitim felsefesinin yaratıcısı İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'dur. Diğer de, Baltacıoğlu'nun ortaya koyduğu bu eğitim felsefesini uygulama alanına sokmaya çalışan yapıcı adam İsmail Hakkı Tonguç'tur.

Eğitim felsefesi konusu milletlerin kollektif eğitim tecrübe- lerini içinde toplayan, bu tecrübelere bütüncü bir görünüş kazandıran ta- rafıyla milli eğitim konusudur. Ancak, bu felsefenin taşıyabileceği evren- sel gerçekler, hem de ilkeler göz önünde tutulursa, o zaman da uluslara- rası bir eğitim konusudur. Sayın Fay Kirby'nin, Türklerin eğitim felsefe- si üzerine eğilmesi boşuna değildir. Yazar, bu milli felsefeden taşıdığı uluslararası gerçekleri arayıp bulmak çabası içindedir. Bu bakımdan, biz ^{Türkiye'nin milli} eğitim politikasına temel alınması gereken bu alabildiği ve Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesi üzerinde özellikle durmayı, Fay Kir- by'nin kitabı hakkındaki diğer düşüncelerimizi başka bir yazıya bırakmayı gerekli görüyoruz. ^{haldun Özen}

^{Diğer yarıdan M. F. B. Sayın İsmail Hakkı Tonguç'un milli bir eğitim felsefesi- ni oluşturması için İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun felsefesini temel alması gerekir.}
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu eğitim felsefesi üzerine olan tezini ilk defa, 1912'de yayınladığı "Talim ve Terbiyede İnkılâp" adlı eserinde ortaya atmıştır. 1932'de yayınladığı "İçtimai Mektep"de de bu tezi gelişt-

^{Bu da milli eğitimimizin yararına olacaktır. Bu alabildiği halden faydalıdır. İsmail Hakkı Tonguç'un bu konusundaki çalışmaları bizim için büyük bir yararlıdır. İsmail Hakkı Tonguç'un bu konusundaki çalışmaları bizim için büyük bir yararlıdır.}

tirmiştir. Sayın Baltacıoğlu'nun 15-16 Eylül 1962'de Ankara'da toplanan UNESCO Genel Kurulu'nda açıkladığına göre; kendilerinin eğitim felsefesi konusunda yeni çalışmaları da vardır. Bu çalışmalarını yayınlayacakları eserin adı: "Dünya Pedagojisinde İhtilâl" olacaktır. Bu kitapda, "İçtimai Mektep"deki eğitim felsefesinin ortaya koyduğu beş evrensel ilkenin en canlı açıklamaları bulunacaktır. Bu ilkeler şunlardır: Kişilik ilkesi (Şahsiyet prensibi), ~~Genel~~ ^{Cevre} ilkesi (Muhit prensibi), ^{Yaratıcı} Çalışma ilkesi (Tra-
vay prensibi), ^{Yerim} ~~Yerim~~ ilkesi (Randıman prensibi), Başlatma ilkesi (İnisi-
yasyon prensibi). İstanbul'da Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı tarafından yayınlanan Gençlik dergisinde Baltacıoğlu "Köy Enstitüleri Nedir, Ne De-
gildir, Ne Olmalıdır?" başlıklı bir yazı yazmıştır. Yazar, bu incelemesinde, kendi eğitim felsefesinin beş temel ilkesi hakkında şunları yazıyor. Bu beş ilke " ne Türk okullarında, ne de dünya okullarında bütün olarak uygulanmamaktadır. Bu kadar değil; her yerde ve her okulda uygulanmakta olan eğitim prensipleri bu beş prensibin hepsi, ya da en aşağı birkaç ta-
nesi ile taban tabana karşıttır. Ben o kanıdayım ki dünya okulları eğiti-
min bu üniversal prensiplerine uygun olarak çalışmayı bilmedikleri için-
dir ki randımanlarını görevlerinin tersine vermektedirler."

Prof. Hilmi Ziya Ülken, Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesi, ~~kenen~~ eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi konularındaki çalışmalarına karşı Türkiye'de tek ilgi göstermiş olan insandır. Ülken, "Sosyolojinin Problemleri" adı ile İstanbul Üniversitesi yayınları arasında çıkan eserinin girişinde Baltacıoğlu için şöyle yazıyordu: " Baltacıoğlu Durkheim ile Bergson arasındaki derin tezadı, fert ve cemiyeti aynı kaynaktan çıkarmak isteyen fonctionaliste bir şahsiyet nazariyesiyle halle çalıştı. 'İçtimai Mektep' adlı kitabında bu sahada mühim bir adım attı. Uzun bir müddet ara verdikten sonra son yıllarda aynı konuyu sosyoloji kongresindeki tebliğlerinde ve bazı makalelerinde dönmemektedir". Yine Ülken, 21/3/1955 günlü Yeni Sabah gazetesinde yazdığı "Bergson'a Göre Cemiyet" başlıklı yazısında da şöyle diyordu: "Baltacıoğlu'nun müdafaa ettiği fonctionalisme iki filozof ara-

sında eklektik bir görüş değil, her iki izahı ihtiva etmiye çalışan terkipçi bir görüştür". Fay Kirby işte bu ^{iki} ~~iki~~ kaynaktan çıkan eğitim felsefesini Köy Enstitüleri uygulamasının temelinde buluyor. Bunda da yanılmıyor. Ancak, Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesi ile Köy Enstitüleri deneyinin ilgi derecesi nedir? Baltacıoğlu bu soruyu, Gençlik dergisinde çıkan yazısında cevaplandırmıştır. "Köy Enstitüleri benim için 'İçtimai Mektep' tezime en çok yaklaşan yepyeni, devrimci eğitim kurumlarıdır. Böyle olduğu içindir ki onları gelişi güzel övemem. Başarıları üzerinde dururum. Onların aksaklıkları, başarısızlıkları üzerinde durmağı da onların olgunlaşmaları için çalışmağı kendime bir borç bilirim."..... "Son sözüm: Köy Enstitüleri pedagoji alanında atılmış geniş bir adımdır. Bu işin sonuna kadar gitmeliyiz. Yoksa yazık olur."

Büyük eğitim feylesofu Baltacıoğlu'nun bu sözleri, Amerikalı Fay Kirby'nin ne kadar önemli bir konuyu ele almış olduğunu açıkça gösteriyor. Köy Enstitüleri denemesi dünya çapında bir deneme olmak başarısını kazanmıştır. Fay Kirby bu konuyu incelerken büyük emek vermiştir. Ancak, bu değerli eserin bazı bölümlerinde çok yerinde, doğru teşhisler yapan yazar, diğer bölümlerde, önceki teşhislerine aykırı düşünceleri öne sürmektedir. Bu da kitabın bütünlüğünü bozmaktadır. Bu aksaklıklar Türkçeye çevirme hatalarından doğmuş olabilir. Türkçe yayınlanan kitap İngilizce aslından kısaltılmıştır. Aksaklıklar bu kısaltmalardan da doğabilir. Biz Fay Kirby'nin bu eserini hem dünya pedagojisi bakımından, hem de Türk pedagojisi bakımından çok dikkate değer bulmaktayız. Bu önemli eserin ilk fırsatta aynen Türkçeye çevrilmesini gerekli, hem de faydalı sayarız. ~~Bilgimize göre, Bayan Fay Kirby Amerika'da Baltacıoğlu hakkında birkaç makale de yayınlamıştır. Bu makaleler henüz elimize geçmemiştir.~~ Ancak, Kirby'nin, Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesini bütünüyle inceleyebildiğini gösteren deliller çok azdır. Bu konudaki çalışmalarını ileride tamamlayacaklarını ümit ediyoruz.

Eğitim felsefesinden söz açılmışken bir iki nokta üzerinde de kısaca duralım. Bunlardan biri milli bir meseledir. Diğer ise milletler-arası bir önem taşımaktadır. Milli mesele şudur: Bir kalkınma plânı yaptık. ~~Yeter~~ Bu plân 1963 yılında yürürlüğe girdi. Plânın en önemli sayılan bir bölümü de eğitimle ilgili bölümdür. Bu bölümün konusu olan beş yıllık eğitim plânı isabetli teşhisler taşımaktadır. Birçok tedbirler getirmektedir. Ancak, bu tedbirleri olumlu kılacak, onlara can verecek bir eğitim felsefesinden yoksundur. Eğitim plânına bu canı vermek eğitimcilerimizin başlıca görevi olmalıdır. Baltacıoğlu'nun Durkheim ile Bergson'un sentezinden çıkardığı eğitimin beş evrensel ilkesini benimsemeyen bir eğitim plânı noksan kalmaya mahkumdur. Uygulaması da er-geç aksayacaktır. En doğru tedbirler bile başarılı sonuç verme imkânından mahrum kalacaktır. Bu bir. İkinci konu ise şudur: Anlaşıyor ki bizim milli bir eğitim felsefemiz vardır. Bu felsefenin yaratıcısı da Baltacıoğlu'dur. Biz bu felsefeyi dünya milletlerine de tanıtmak görevini taşıyoruz. Bunu başarmak için Milli Eğitim Bakanlığı ile UNESCO Türkiye Milli Komisyonu işbirliği yapmalıdır. Köy Enstitüleri tecrübesini yaratan eğitim felsefesini anlatan "İçtimai Mektep" adlı eserin diğer dünya dillerine çevrilmesini sağlamalıdır. Bunu yapmakla hem Türk kültürüne, hem de diğer milletlerin kültürüne hizmet etmiş olacaklardır. Türk Unescosunun, hem de Milli Eğitim Bakanlığı'nın, bu konudaki görüşlerini açıklamalarını ~~www.ozen.com.tr~~ faydalı olacaktır. Bizim aydınlatmalarını dileriz.

Bütün dünya okulları gibi Amerika okulları da Türk eğitim felsefesinin ilkelerine gidiyor. Türk okulları nereye gidiyor?

Haldun ÖZEN

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTOZN0100504